

УДК 341.171

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПОЛІТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ КУРС УКРАЇНИ

Смачило Т.В., Лотоцька А.А.

Тернопільський національний економічний університет

В статті визначена сутність європейських інтеграційних процесів та особливості впливу їх активного розвитку на держави, які вони охоплюють і на Україну зокрема. Виявлено причини виникнення явища європейської інтеграції. Розглянуто напрями, сфери діяльності та принципи функціонування Європейського Союзу. Описано сучасний стан і перспективи української євроінтеграції, а також встановлено прямий взаємозв'язок між європейськими інтеграційними процесами та політичним і економічним курсами України.

Ключові слова: інтеграційні процеси, європейська інтеграція, Європейський Союз (ЄС), асоційоване членство.

Постановка проблеми. Сучасний світовий соціально-економічний розвиток можна охарактеризувати бурхливою динамікою інтеграційних процесів, особливо притаманною для європейського регіону. Більше того, наслідки такої стрімкої тенденції можна спостерігати не лише в функціонуванні держав-учасниць інтеграційних об'єднань, а й в тих країнах, які не належать до жодного з такого роду угруповань. Україна як асоційований член політичного, економічного та культурного об'єднання Європейський союз автоматично виступає об'єктом впливу інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки євроінтеграція та процеси міжнародного економічного й політичного співробітництва на сьогодні є актуальною тематикою, то сучасне наукове середовище налічує чимало напрацювань і досліджень у цьому напрямку, серед них роботи: О. Булатова, А. Етціоні, М. Ісінгаріна, О. Картуноав, Л. Ліндберга, Д. Мітрані, Е. Моравчика, В. Муравйова, П. Пірсона, В. Посельського, Т. Татаренка, Е. Хааса, С. Хоффмана та Ф. Шміттера. Не менш вагомий внесок для глибшого пізнання сутності явища інтеграції здійснили й вітчизняні вчені, зокрема: Є. Горюнова, Є. Кіш, О. Ковальова,

В. Копійка, І. Піляєв, В. Посельський, Т. Шинкаренко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вище згадані дослідники ґрунтовно описали специфіку європейських інтеграційних процесів, розкрили причини їх формування та особливості розвитку й збільшення масштабів. Проте, з плином часу, динамічними змінами, що відбуваються в прогресі суспільства й світу в цілому, виникає потреба подальшого вивчення перспектив еволюції явища інтеграції та її впливу на Україну як беззаперечною учасника міжнародної арени. Тому основними цілями статті є висвітлити саме європейський курс розвитку України як наслідок європейських інтеграційних процесів, адже його реалізація відіграє беззаперечну роль у майбутньому нашої держави й інтернаціонального простору загалом.

Мета статті. Головною метою даної роботи є розглянути та максимально розкрити взаємозв'язок між стрімким розповсюдженням тенденції європейських інтеграційних процесів і сучасним історичним розвитком України – актора міжнародних політичних та економічних відносин.

Мета статті обумовлює **завдання дослідження:**

- визначити сутність європейських інтеграційних процесів;
- охарактеризувати особливості впливу європейських інтеграційних процесів на економічний та політичний розвиток України;
- обґрунтувати переваги євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейська інтеграція – це нелегкий і суперечливий соціально-економічний процес організації тісної співпраці держав у галузі політики, економіки, права, соціального-культурного розвитку та інших.

Навіть історично склалося так, що схильність до інтеграції вперше й найяскравіше проявилась у регіоні Західної Європи. Спочатку інтеграційні процеси були найбільш ефективним засобом для подолання наслідків Другої світової війни та відновлення економіки країн, що входять до даного регіону. А згодом переросли в міцні союзи та революційний спосіб реалізації міжнародної співпраці. Формування різного рівня інтеграційної близькості блоків припало на 1990-ті роки, з того часу існує чимало інтернаціональних угруповань, серед яких: Європейський Союз, Світова організація торгівлі (СОТ), Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА) та інші.

Еволюцію західноєвропейських інтеграційних процесів можна поділити на декілька основних етапів, кожен з яких зіграв безцінну роль у досягненні того виду єдності, в якому інтеграція нам відома сьогодні. Перший етап (1958-1968 рр.) – зона вільної торгівлі, до якої входили Німеччина, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург та Італія. В цей період часу діяв Римський договір, який передбачав відміну митних податків та кількісних обмежень на взаємну торгівлю, було встановлено єдиний митний тариф і запроваджено загальну митну політику стосовно інших країн.

Наступний етап – митний союз, який тривав з 1968 по 1986 рік. Для цього часового проміжку характерне поглиблення кооперації в галузі зовнішньої політики та науки, в сфері розвитку

та обміну технологіями, вдосконалення валютних відносин і засобів охорони навколишнього середовища тощо. Також було докладено зусиль аби створити єдину правову базу та єдине економічне середовище для господарської діяльності юридичних і фізичних осіб. Тоді ж до союзу приєднались Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Португалія та Іспанія.

Впродовж 1987-1992 рр. було ліквідовано решту факторів, що стояли на заваді вільного переміщення товарів, послуг, капіталу і робочої сили – це етап спільного ринку. У рамках інтеграційного об'єднання не було прикордонних митних постів і паспортного контролю, всім виробникам при державних закупівлях продукції надали рівні права, було взаємно визнано освітні сертифікати й подолано розбіжності стандартів і систем оподаткування [3].

Інтенсифікація політичної інтеграції та питання впровадження спільної валюти призвели до підписання 7 лютого 1992 року Маастрихтського договору. Тож, з 1 листопада 1993 року – дати набору чинності вище згаданого договору і ратифікації його угод державами-учасниками розпочинається етап економічного союзу, який триває й до сьогодні.

За умовами Маастрихтського договору, на основі якого існує Європейський Союз, його стори повинні:

- проводити спільну зовнішню політику і політику безпеки, захищати спільні інтереси, підтримувати мир і міжнародну безпеку, зміцнювати демократію, забезпечувати дотримання основних прав та свобод людини;
- співпрацювати в галузі правосуддя і внутрішніх справ, що є запорукою вільного пересування і перебування громадян на всій території Європейського Союзу;
- захищати громадян ЄС за його межами через посольства або консульства будь-якої країни-учасниці;
- здійснювати спільну митну і візову політику, імміграційну політику, боротися з контрабандою, тероризмом і наркобізнесом, співпрацювати в галузі цивільного права та з національними службами;
- кооперувати в рамках економічної та соціальної сфер, гарантувати відповідні умови праці, безпеку та здоров'я працівникам усіх підприємств, надавати соціальний захист, вживати заходів з приводу охорони навколишнього середовища;
- реалізувати промислову політику з удосконаленням транс'європейської інфраструктури: транспорту, телекомунікацій, енергетики, а також сфери захисту споживачів;
- дбати за якісне надання освіти та підготовку кваліфікованих кадрів;
- сприяти збереженню культурної спадщини [5].

Розвиток європейських інтеграційних процесів торкнувся й України, внаслідок чого в 2007 році держава почала переговори стосовно підписання Угоди про асоціацію у Європейський Союз, а згодом (у 2008 році) і про вступ до зони вільної торгівлі (ЗВТ), що є невід'ємною частиною даної угоди.

Євроінтеграція для України – це можливість модернізувати економіку, подолати технологічну відсталість, залучити вагомі іноземні інвестиції, створити нові робочі місця, підвищити конкурен-

тоспроможність вітчизняних підприємств, вийти на світові ринки, в першу чергу на ринки ЄС, долучитися до моделі соціально-економічного розвитку провідних країн світу й подолати економічну кризу [7].

Щоб хоч мінімально відповідати вимогам вступу до ЄС, Україна подолала чимало труднощів і, врешті, 21 березня 2014 року Верховна Рада України та Європейський парламент підписали політичну частину, а 27 червня 2014 року – економічну частину Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський парламент синхронно ратифікували угоду про Асоціацію між Україною та ЄС, після чого держава розпочала застосовувати відповідні положення підписаного договору.

Вже 22 квітня 2015 року українським урядом було ухвалено 33 розпорядження щодо схвалення планів імплементації 179 актів із законодавства ЄС. До затверджених упроваджень належали: 13 актів пов'язаних з охороною здоров'я, 45 законів ЄС стосовно інфраструктури, 2 закони зі сфери юстиції, 3 закони з агросфери, 38 актів відносно економічного розвитку та 9 актів із фінансової сфери, також 14 законів із соціальної сфери, 20 актів пов'язаних із екологією та природними ресурсами і 1 акт із законодавства Європейського союзу в галузі освіти.

ЄС надає великого значення культурному розвитку й всіляко йому сприяє, надаючи фінансування і створюючи різноманітні проекти. У березні 2016 року до одного з таких проектів долучилися й Україна, а саме до чи не найбільшої грантової програми «Креативна Європа». Її ціль розвивати креативні індустрії в європейських державах, просувати європейський медіа- та аудіопродукт, збільшити його конкурентоспроможність, а також захищати культурне та мовне розмаїття. Український центр культурних досліджень координує два напрямки даної програми – «Культура» та «Медіа». За допомогою семінарів і тренінгів він надає інформацію про можливості в межах цих підпрограм та проводить консультації для потенційних учасників, сповіщає про конкурси на кінофестивалі та інші творчі ініціативи.

Впродовж 2016 року, з метою розвитку галузі сільського господарства, збільшення обсягів виробництва, підвищення якості продуктів на внутрішньому ринку, укріплення інтеграційних процесів української агросфери до ринку Європейського Союзу та ринків світу урядом України було затверджено ряд постанов щодо правил виробництва продуктів з органіки (сировини рослинного та тваринного походження та продукції бджільництва), а також вимоги до продукції і какао (Постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 208, від 30 березня 2016 р. – № 241, від 31 серпня 2016 р. – № 587, та Наказ Мінагрополітики від 13 квітня 2016 р. № 157).

Важливим досягненням у сфері науки та технологій для України стало набуття чинності Угоди з Європейським Співтовариством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю (28 жовтня 2016 року), адже держава стала асоційованим учасником Програми наукових досліджень та навчань Євратом (2014-2018 рр.), яка в свою чергу є частиною програми ЄС «Горизонт-2020». Також Україна здобула можливість

бути асоційованим членом Європейської організації ядерних досліджень – CERN, завдяки чому вітчизняні вчені можуть проводити дослідження разом із командою науковців CERN, українські підприємства отримали право брати участь у тендерах організації і приймати замовлення на виготовлення високотехнологічного обладнання.

Імплементація вимог Угоди про асоціацію торкнулася й морської політики держави, яка взяла курс на збереження і управління водними живими ресурсами, проведення боротьби з незаконним та нерегульованим рибальством, і почала розширювати міжнародну кооперацію у Чорному морі.

Внаслідок інтеграції було досягнуто деяких зрушень в у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей. Зокрема, було схвалено Стратегію подолання бідності (розпорядження КМУ від 16 березня 2016 № 161), яка визначає способи ліквідації і запобігання бідності та формулює список завдань розв'язання цієї проблеми на період до 2020 року.

Для вирішення питання якісного надання соціальних послуг, підвищення ефективності забезпечення підтримки дітям із складними життєвими обставинами та сім'ям із такими дітьми було затверджено положення Кабінету міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 834 про центр соціальної підтримки дітей та сімей. Цим документом передбачається врегулювання порядку утворення, функціонування та об'єднання установ, таких як дитячі будинки, школи-інтернати та центри соціальної допомоги на районному чи міському рівні, що зобов'язуються гарантувати право дитини на проживання в сім'ї, отримання освіти та інші потреби.

Всього за рік чинності Угоди про поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі рівень розвитку української торгівельної галузі продемонстрував прогрес у експорті та імпорті, зокрема з ЄС. За підсумками 2016 року Європейський союз зайняв позицію найактивнішого торгівельного партнера України. Частка ЄС склала Серед загального експорту товарів України частка ЄС становила 37,1% (13,5 млрд. дол. США), а імпорту – 43,7% (17,1 млрд. дол. США) [1].

Співробітництво з Європейським Союзом, його фінансова та експертна підтримка допомогли практично почати впроваджувати комплексну реформу державного управління [4]. Реалізація даної реформи з часом повинна сформувати ефективну систему державного управління, яка в свою чергу буде здійснювати продуктивну політику сталого державного розвитку, і блискучо й організовано реагуватиме на внутрішні й зовнішні виклики.

За експертною оцінкою НАТО, США та ЄС і з метою приведення стандартів національної безпеки й оборони відповідно до стандартів встановлених ЄС, був розроблений законопроект «Про національну безпеку України», який бере за орієнтир завдання членства в Європейському Союзі і НАТО, що безумовно має гарантувати безпеку, суверенітет та територіальну цілісність нашої держави.

20 листопада 2017 року Радою ЄС було продовжено мандат Консультативної місії Європейського Союзу (EUAM) в Україні до 31 травня 2019 року та затверджено надання бюджету в сумі 32 млн. євро на цей період.

Україна та ЄС продовжують розвивати співробітництво у сфері правосуддя та судочинства, спрямоване на підвищення ефективності діяльності судової влади, гарантування її незалежності та неупередженості. У рамках цієї співпраці Україна взяла на себе зобов'язання реалізувати комплексну реформу судової влади, судочинства та суміжних правових інститутів.

Угода про асоціацію та одночасна кооперація з ЄС дала Україні поштовх до дій з приводу підвищення енергоефективності, формування продуктивної політики та вдосконалення нормативно-правової бази, обліку енергії та енергетичного менеджменту в цій сфері.

Зокрема, у 2017 році було прийнято ряд основоположних законів у сфері енергоефективності:

- Закон України «Про Фонд енергоефективності» 2095-VIII, який передбачає створення інноваційного фінансового інструменту, і пришвидшить розвиток галузі енергоефективності. Такий Фонд дозволяє залучити значні інвестиції в енергоефективність;

- Закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» 2119-VIII, який забезпечує громадянам справедливу оплату лише за той об'єм енергетичних ресурсів та комунальних послуг, який вони фактично споживали.

- Закон України «Про енергетичну ефективність будівель» 1707-VIII, ціллю якого є зменшити споживання енергії у будівлях та підвищити енергетичну ефективність житлового фонду.

Внесені Урядом та ухвалені Верховною Радою України Закони у сфері енергоефективності повинні знизити обсяги споживання енергетичних ресурсів шляхом підвищення ефективності їх використання, а також забезпечити впровадження енергозберігаючих технологій і розумне використання енергоресурсів. Результативність ухвалених законів перевірена на практиці країнами ЄС і пропонує механізми ефективного боротьби за енергетичну незалежність України.

Ефективне функціонування сфери запобігання та боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму виступає одним з провідних механізмів економічної і політичної переваги ЄС. Тож співпраця України з країнами ЄС в цій галузі передбачена умовами Угоди про асоціацію.

На шляху до досягнення стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF) та стандартів прийнятих ЄС, впродовж 2017 року Державною службою фінансового моніторингу України було здійснено наступні кроки:

- запроваджено санкції за недотримання правил супроводження грошових переказів інформацією про платника та одержувача;

- оновлено законодавство у сфері протидії відмиванню коштів у зв'язку зі змінами актів права ЄС;

- створено підрозділи фінансової розвідки для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму відповідно до вимог ЄС;

- забезпечено облік та збереження статистичних даних відповідно до норм ЄС;

- запроваджено додаткові заходи належної обачності щодо клієнтів у випадках, які можуть становити підвищений ризик відмивання коштів та фінансування тероризму;

- затверджено єдині правила супроводження грошових переказів інформацією про платника та одержувача;

- удосконалено вимоги до ідентифікації даних клієнта при використанні банківських рахунків або банківських розрахункових книжок відповідно до права ЄС [2].

Згідно даних Євроінтеграційного порталу, станом на 2018 рік Україна виконала 41% усіх зобов'язань Угоди про асоціацію. У відсотковому відношенні на обов'язки у сфері підприємництва припадає 80%, на зобов'язання у сфері санітарних та фітосанітарних заходів – 50%, на вимоги щодо сфери сільського господарства – 54%, на подолання технічних бар'єрів у торгівлі – 65%, та 67% на обов'язки у сфері соціальної політики та трудових відносин. Загалом було розроблено 57 законопроектів. На сьогодні шість з них вже схвалено у другому читанні, а також є 11 законопроектів, які пройшли перше читання у Верховній Раді. Повної міжнародно-правової чинності Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом, включаючи створення поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі набула 1 вересня 2017 року, тож цьогогоріч буде перша річниця з повноцінної дії [6].

Висновки. Отже, європейські інтеграційні процеси є невід'ємною частиною сучасного міжнародного простору і незмінно торкаються всіх учасників міжнародних відносин як акторів світової арени. Відповідно вони мають пряме відношення та здійснюють вагомий вплив на політичний і економічний курси України, яка стала на шлях євроінтеграції.

Угода про асоціацію визначає тісну співпрацю та новий ефективний формат відносин між Україною і ЄС, допомагає сформулювати стратегію системних соціально-економічних реформ в Україні, а поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, яка є частиною даної Угоди, передбачає формування правової бази для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС.

Також є чимало політичних переваг інтеграції України у ЄС пов'язаних із створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Тісна кооперація з ЄС є запорукою, а виконання усіх вимог угоди – дієвим інструментом для розбудови демократичної України. Більше того, членство в майбутньому зможе надати доступ до колективних структур спільної безпеки Європейського союзу, забезпечить цілісність кордонів та збереження суверенності держави, підвищення національної безпеки та гарантує ефективнішу координацію дій у сфері контролю експорту і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

Європейський курс України відкриває для неї нові можливості та перспективи співробітництва з провідними країнами європейського континенту, сприяє її економічному розвитку, зміцненню позицій України у світовій системі міжнародних відносин, а також дає шанс реалізувати свої національні інтереси.

Список літератури:

1. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/zvit-pro-assotsiatsiyu-2016.pdf>.
2. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.
3. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення // Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – С. 311-312.
4. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 117.
5. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 168.
6. Річниця вступу в силу в повному обсязі Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.org/infografika/richnyca-vstupu-v-sylu-v-povnomu-obsyazi-ugody-pro-asociaciyu-ukrayina-yes>.
7. Хоффманн Л., Мьоллерс Ф. Україна на шляху до Європи. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2001. – С. 343.

Смачило Т.В., Лотоцька А.А.

Тернопольский национальный экономический университет

ВЛИЯНИЕ ЕВРОПЕЙСКИХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ПОЛИТИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ КУРС УКРАИНЫ

Аннотация

В статье определена сущность европейских интеграционных процессов и особенности влияния их активного развития на государства, они охватывают и на Украине в частности. Выявлены причины возникновения явления европейской интеграции. Рассмотрены направления, сферы деятельности и принципы функционирования Европейского Союза. Описаны современное состояние и перспективы украинской евроинтеграции, а также установлена прямая взаимосвязь между европейскими интеграционными процессами и политическим и экономическим курсами Украины.

Ключевые слова: интеграционные процессы, европейская интеграция, Европейский Союз (ЕС), ассоциированное членство.

Smachylo T.V., Lototska A.A.

Ternopil National Economic University

AN IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION ON UKRAINIAN POLITICAL AND ECONOMIC COURSES

Summary

In the article defines the essence of European integration processes and peculiarities of impact of their progressive development on the states that they cover and particular on Ukraine. Revealed the reasons of apparition of the phenomenon of European integration. Considered the directions, areas of activity and principles of functioning of the European Union. Described the current state and prospects of Ukrainian European integration and established the direct relationship between European integration processes and political and economic courses of Ukraine.

Keywords: integration processes, European integration, European Union (EU), associate membership integration processes, European integration, European Union (EU), associate membership.